

עבודה שיתופית - מיומנות הכרחית בהכנת סטודנטים להשתלבותם כמורים עתידיים בבתי ספר

אליסיה גרינבנק*

סביב דרכים לשיפור ההוראה בכיתה, תוכנית הלימודים ותמיכות לתלמידים. פעילויות שיתופיות, כגון התבוננות בעמיתים, פגישות לתכנון משותף של אירועים ותוכניות, יכולות לספק הזדמנויות למורים לעסוק בהדרכה בלתי רשמית עם עמיתים מנוסים יותר ולהתנסות בגישות הוראה חדשות (Johnston & Tsai, 2018).

עבודה שיתופית של מורים נחוצה להשגת מטרות בית הספר והיא אף תנאי הכרחי להצלחתו (Freedman & Somech, 2021). עבודה זו נתפסת לרוב כדרך לתמוך בתהליכי למידה ארגוניים בבית הספר ובו־זמנית כדרך להתפתחות מקצועית של המורה. המיומנויות שהמורה רוכש במהלך העבודה השיתופית אמורות לשפר את איכות ההוראה שלו בכיתה, דבר שישפיע הן על הישגי תלמידיו הן על פעולות הארגון הבית ספרי (Wullschlegler et al., 2023). בעבודה שיתופית מעורבות מיומנויות של תקשורת, פתיחות והשתתפות והן המפתח ליצירת אקלים של אמון. קשרים מקצועיים המבוססים על אמון תורמים לפיתוח חזון משותף לבית הספר ולאקלים בית ספרי מיטבי (Garcia-Martinez et al., 2021).

הספרות המחקרית מצביעה על העבודה השיתופית ככוח מניע למורים החברים בצוות. המורים העובדים בשותפות מגלים מחויבות למטרות, מנהיגות המובילה למיקוד להשגת המטרות, תחושת מסוגלות גבוהה, אחריות חברתית ואמון הדדי גבוה. כל אלה מובילים לעבודה יעילה ויצירתית, לשביעות רצון מהעבודה ולצמצום הנשירה מהוראה (Rais & Herfina, 2022). העבודה השיתופית אומנם נמצאה חשובה ותורמת למורים הן בפן המקצועי הן בפן הרגשי, אך מורים מגלים קושי לעבוד בדרך זו ללא הכשרה (Garcia-Martinez et al., 2021). במחקר שבדק את שכיחות העבודה השיתופית בקרב מורים בארצות הברית (Johnston & Tsai, 2018) נמצא כי 31% מהמורים בלבד דיווחו שיש להם מספיק זמן לשתף פעולה עם מורים אחרים. עבודתם של המורים מתאפיינת בבידוד ובגישה יחידנית (אינדיבידואלית), ורבים מהם נוטים לחשוב שעבודה שיתופית תגזול מהם את האוטונומיה בעבודתם (Tallman, 2019). גם במקרים שבהם המורים מנסים לעבוד בשיתוף, הם לרוב עסוקים בעשייה ובדיווח עליה ופחות מקדישים זמן לדיון על מה שעושים, מדוע עושים וכיצד מרגישים (Lysberg & Rusk, 2022).

מילות מפתח: עבודה שיתופית, סטודנטים להוראה, מורים, צוות

<https://doi.org/10.54301/AVVX9482>

מיומנות העבודה השיתופית נחשבת למיומנות הנדרשת מכל בוגר של מוסד להשכלה גבוהה בעולם הגלובלי, הדינמי והמורכב – למען עתידו והצלחתו המקצועית. הערך מציג את החשיבות של הכשרת סטודנטים במוסדות להכשרה להוראה במיומנות של עבודה שיתופית. צורת עבודה זו הפכה שכיחה בבתי ספר, והיא נמצאה תורמת ואף הכרחית להצלחת בית הספר ולקידום מורים מבחינה רגשית ומקצועית; לפיכך חשוב להכין את הסטודנטים להשתלבותם המיטבית כמורים עתידיים בבתי ספר.

עבודה שיתופית בקרב מורים

עבודה שיתופית (collaboration) היא תהליך שבו אנשים עובדים יחד כדי לשפר את התפוקה הכוללת ולהגיע למטרה שאליה הם מחויבים. תהליך זה מאפשר לדון, להתבונן ולשתף בדעות מגוונות של אנשים שונים, ובדרך זו להגיע לתובנות חדשות ולהצלחה רבה יותר של תוכנית משותפת (Bush & Grotjohann, 2020). אם כן, ניתן לראות את העבודה השיתופית כרצף המוביל למצב של שותפות. בעבודה השיתופית נרקמים בין האנשים הפועלים יחד יחסים הדדיים, המערבים גילוי אחריות, אמון ותלות הדדית. עבודה זו מובילה לשותפות הבאה לידי ביטוי בהשגת תוצאות משותפות שכל אחד מהשותפים אינו יכול להשיג לבד (ליפשיץ, 2020).

עבודה שיתופית הפכה לנורמה בכל ארגון, וכך עבודה שיתופית של מורים (teacher collaboration) הפכה לצורת עבודה שכיחה בארגונים חינוכיים בכל העולם וגם בישראל. מורים בבתי ספר מתמודדים עם לחץ הולך וגובר להיות משתפי פעולה מיומנים כדי לבצע את תפקידם בהצלחה. שיתוף פעולה בין מורים ממלא תפקיד חשוב בהפיכת תלמידים למשתפי פעולה עתידיים מיומנים, שכן מורים יכולים ללמד מיומנויות שיתופיות רק כאשר הם "מתרגלים את מה שהם מטיפים" (Vangrieken et al., 2015). העבודה השיתופית של מורים יכולה לבוא לידי ביטוי בהידוד (אינטראקציה) מקצועי עם עמיתים

* ד"ר אליסיה גרינבנק היא מרצה בכירה, ראשת החוג לחינוך מיוחד במכללה האקדמית לחינוך גבעת ווינגטון. בעלת הכשרה בתחום החינוך המיוחד ובתחום הייעוץ החינוכי. מחקריה עוסקים במשפחות לילדים עם מוגבלות, בשותפות בין צוותים חינוכיים ובין הורים לתלמידים עם מוגבלות, בתחום לקות למידה ובעבודה של צוותים רב-מקצועיים.

הכנת סטודנטים להוראה לעבודה שיתופית

רוב הסטודנטים הלומדים כיום באקדמיה שייכים לדור שנחשף מגיל צעיר לטכנולוגיה. לכך יש השפעה על יכולתם לקבל מידע בסביבת למידה גמישה ללא מגבלות זמן ומקום ויכולת המאפשרת להם לפתח נקודות מבט לעבודה שיתופית. בתהליכי עבודה שיתופית מצופה מהסטודנטים ללמוד לקחת תפקידים שונים, לעבוד עם אנשים שונים וליצור תוצר משותף. סטודנטים הרוכשים מיומנויות לעבודה שיתופית יוכלו להסתגל בקלות ובהצלחה רבה יותר לחייהם המקצועיים (Güngör-Boncukçu, 2022).

בשנים האחרונות מוסדות אקדמיים מפתחים מודעות לכך שיש לצייד את הסטודנטים בידע ובמיומנויות שיקלו על השתלבותם בשוק העבודה לאחר הלימודים ויתמכו בהתפתחותם המקצועית לאורך כל הקריירה. עבודה שיתופית נחשבת לאחת המיומנויות החשובות בעולם הגלובלי, הדינמי והמורכב שעל הסטודנט לרכוש למען עתידו והצלחתו המקצועית (De Prada et al., 2022). מיומנות זו נחשבת למיומנות המוערכת ביותר על ידי מעסיקים בעת גיוס חברים חדשים לארגון, ואף למיומנות הנדרשת מכל בוגר של מוסד להשכלה גבוהה (King & King, 2021).

ניתן להסיק מכך שסטודנטים להוראה שירכשו מיומנויות של עבודה שיתופית, ישתלבו טוב יותר בבית הספר; הם יצליחו לשתף פעולה עם עמיתיהם, ירכשו כלים להוראה איכותית, יקדמו את תלמידיהם, יקבלו תמיכה ויגלו שביעות רצון מעבודתם. כל אלה יתרמו להם מבחינה מקצועית ורגשית, וייתכן שימנעו את נשירתם (Shakenova, 2017). לפיכך יש לשלב בתוכניות ההכשרה להוראה דגמים של עבודה שיתופית שיאפשרו לסטודנטים להתנסות וללמוד לקבל החלטות משותפות, לנהל תקשורת בין-אישית, לפתח יצירתיות וחשיבה ביקורתית ולתכנן משימות בצוות. סטודנטים יכולים לעבוד עם עמיתיהם בקבוצות קטנות כדי לחקור ולפתח את התוכן, את הידע הפדגוגי והטכנולוגי שלהם; הם יכולים לשתף פעולה כדי לדון בפעולות שלהם עם התלמידים במהלך ההתנסות בבתי הספר, לבחון שיטות הוראה מגוונות ועוד (Bedir, 2019). בהיעדר הכשרה בתחומים אלה, כמורים עתידיים הם עלולים להתקשות בבחינת עבודתם ושיפורה (בר זוהר ויוספסברג בן-יהושע, 2023). אפשרויות היישום מגוונות – להלן דוגמאות מן הספרות המחקרית. למידה באמצעות פרויקטים היא למידת חקר שיתופית, המיושמת בהכשרת מורים כדי לקדם ביצוע משימות מורכבות בעבודה שיתופית. במחקר שבדק יישום למידה זאת בקרב סטודנטים להוראה מדעים במהלך ההתנסות הקלינית (ציבולסקי ועוז, 2019) נמצא כי שיתוף הפעולה עם העמיתים והמורים המכשירים בהתנסות הובילו לחוויות חיוביות ולצמיחה מקצועית. דוגמה נוספת היא שילוב קורס במהלך ההכשרה להוראה שמטרתו לפתח מיומנויות של עבודה שיתופית. ריצ'י ופינגון

(Ricci & Fingon, 2018) הציגו קורס בהכשרה להוראה, שלימדו שני מרצים: אחד מהחינוך המיוחד ואחד מהחינוך הרגיל. בדרך זאת המרצים שימשו מודל לסטודנטים בנושא הוראה משותפת (co-teaching). דרך נוספת היא באמצעות תרגול יעיל. סטודנטים להוראה צופים בשיעורים ובתוכניות עבודה עם תלמידים, מנתחים מקרים באמצעות צפייה בשיעורים מוקלטים, דנים במקרים ונותנים משוב ורפלקציה מקצועית לעמיתיהם (Darling-Hammond et al., 2017). במחקר שהתקיים בפינלנד בקרב סטודנטים להוראה במקצועות שונים, ביניהם מדעים, גאוגרפיה ושפה, נבחן קורס שבו השתתפו הסטודנטים במהלך ההכשרה. הסטודנטים חולקו לצוותים מעורבים ובחנו את התנהגותם בעבודה השיתופית בכלים רפלקטיביים. הבחינה הרפלקטיבית סייעה בשיפור יכולתם לעבוד בשותפות (Vesisenaho et al., 2023).

העבודה השיתופית היא עקרון חיוני בלימוד התוכניות להכשרת מורים. משרד החינוך מקדם תהליכים של שיתוף פעולה בין בעלי עניין, כגון מדריכים פדגוגיים, סטודנטים להוראה, חברי סגל אקדמי ומורים מאמנים, התורמים לפיתוח גישה סינרגטית, אקולוגית והוליסטית (רן ויוספסברג בן-יהושע, 2020). דוגמה לכך היא מסגרת קהילות לומדות בתוכנית אקדמיה-כיתה להכשרת מורים, שבהן חבריהן: מורים מכשירים וסטודנטים להוראה – שווים בקבוצה שיתופית. מטרת הקהילה הלומדת היא לפתח מיומנויות מקצועיות ורגשות חיוביים בקרב כלל המשתתפים (בארט ואחרים, 2023). ביגמן ופריד (2021) הציגו דגם ייחודי של אקדמיה-כיתה שבו מתקיימת שותפות דיאלוגית, והוא מבוסס על שוויוניות בין כל השותפים, כולל הסטודנטים, ומאפשר למידה משותפת המערבת אמון, כבוד, פתיחות הדדית והעצמה אישית.

הכנת סטודנטים להוראה בחינוך מיוחד לעבודה שיתופית

עבודה שיתופית במסגרות של חינוך מיוחד חיונית והיא חלק בלתי נפרד מהאקלים המתקיים במסגרות אלה. במסגרות אלה עובדים יחד אנשי חינוך ואנשי מקצוע מתחומי מומחיות שונים, כגון מקצועות הבריאות, הטיפול והרווחה. חוק החינוך המיוחד משנת 1988 המתייחס לתלמידים הלומדים במסגרות של חינוך מיוחד, והתיקונים לחוק, ביניהם תיקון מספר 7 והתיקון האחרון משנת 2018, תיקון מספר 11, מחייבים את הצוותים העובדים עם תלמידים עם מוגבלות לעבוד יחד במטרה לתת מענה הולם לצורכי התלמידים. לטענת הרננדז (Hernandez, 2013) עבודה שיתופית בחינוך המיוחד מאפשרת לאנשי הצוות השונים להגיע לרמת תפקוד מקצועי גבוהה יותר, לסייע מוחות ולפתרון יעיל של בעיות הצוות במהלך העבודה עם התלמידים ולדיאלוג סביב הקשיים שאנשי המקצוע חווים בעבודה המאתגרת והמורכבת עם תלמידים אלה. מכאן, המורים המלמדים בחינוך מיוחד

Bush, A. & Grotjohann, N. (2020). Collaboration in teacher education: A cross-sectional study on future teachers' attitudes towards collaboration, their intentions to collaborate and their performance of collaboration. *Teaching and Teacher Education*, 88, <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.102968>

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., Gardner, M. (2017). *Effective Teacher Professional Development* (fact sheet). Learning Policy Institute. <https://learningpolicyinstitute.org/product/effective-teacher-professional-development-factsheet>

De Prada, E., Mareque, M. & Pino-Juste, M. (2022). Teamwork skills in higher education: is university training contributing to their mastery? *Psicologia: Reflexão e Crítica* 35(5), <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00207-1>

Fernandes, P.R.d.S., Jardim, J. & Lopes, M.C.d.S. (2021). The soft skills of special education teachers: Evidence from the literature. *Education Sciences*, 11, 125. <https://doi.org/10.3390/educsci11030125>

Freedman, I. & Somech, A. (2021). Translating teamwork into school effectiveness: A systematic review of two decades of research. *European Journal of Education Management*, 4(2), 109-125. 7. <https://doi.org/10.12973/eujem.4.2.109>

Garcia-Martinez, I., Montenegro-Rueda, M., Molina-Fernandez, E. & Fernandez-Batanero, J. M. (2021). Mapping teacher collaboration for school success. *School Effectiveness and School Improvement*, 32(4), 631-649. <https://doi.org/10.1080/09243453.2021.1925700>

Güngör- Boncukçu, I. (2022). *Empowering teamwork experience and skills industrial design studio education through collaborative tools for task management and shared leadership*. A thesis submitted to the graduate school of natural and applied sciences of Middle East Technical University. <https://hdl.handle.net/11511/98132>

Hernandez, S. J. (2013). Collaboration in special education: Its history, evolution, and critical factors necessary for successful implementation. *US-China Education Review*, 3(6), 480-498. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED544122.pdf>

Johnston, W., R., & Tsai, T. (2018). *The prevalence of collaboration among American teachers- National findings from the American Teacher Panel*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2217.html.

King, A. Z. & King, H. (2021). Developing team skills in accounting students: A complete curriculum. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 21(7), 116-146. <https://sciendo.com/article/10.2478/mipo-2021-0005?tab=references>

Lysberg, J. & Rusk, F. (2022). Teachers' decision-making processes during situated teamwork, *Education Inquiry*, <https://doi.org/10.1080/20004508.2022.2151719>

Rais, S. & Herfina, B. R. (2022). School-based teacher collaboration: Different learning opportunities across various contexts. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 12(1), 232-241. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1329821.pdf>

Ricci, L. A. & Fingon, J. (2018). Experiences and perceptions of university students and general and special educator teacher preparation faculty Engaged in collaboration and co-teaching practices. *Networks: An Online Journal for Teacher Research*, 20(2). <https://dx.doi.org/10.4148/2470-6353.1260>

זקוקים להכשרה הן בהוראת תלמידים עם מוגבלות הן בעבודה שיתופית עם צוותים שונים (Biggs et al., 2019). ואכן סקירה ספרותית שבחנה את המיומנויות הנדרשות ממורה לחינוך מיוחד מצאה כי אחת המיומנויות החשובות ביותר היא היכולת לעבודה שיתופית (Fernandes et al., 2021).

לסיים, נראה כי בעידן שלנו הכשרת סטודנטים להוראה לעבודה שיתופית הכרחית להכנתם לעבודה ב'שדה'. הכנה זאת צריכה לבוא לידי ביטוי בדרכים שונות במהלך ההכשרה – בקורס מסוים בנושא, בשילוב עבודה בצוותים בקורסים השונים ובמהלך ההתנסות הקלינית. רכישת מיומנויות של עבודה שיתופית והתנסות ביישומן עשויות לקדם את הבנתם של המורים העתידיים את עצמם כמשפטי פעולה ולהכין אותם למורכבות עבודתם במסגרת חינוכית, במיוחד במסגרות שבהן לומדים תלמידים עם מוגבלויות. אין ספק, שנדרשת הכנה לעבודת ההוראה המתאגרת המצריכה יכולת עבודה עם חברי צוות בצורה שיתופית ומיטבית.

המקורות

בארט, ע', בן ארזה, י' וארן, צ' (2023). קהילה לומדת הטרוגנית של מורות מכשירות וסטודנטיות בתוכנית אקדמיה-כיתה במגזר הדתי-לאומי-תורני. **רב גוונים: מחקר ושיח**, 24, 83-106.

ביגמן, ז' ופריד, ט' (2021). "למדתי לעשות שתיקה": סיפורה של שותפות דיאלוגית בין מכללה לבית ספר יסודי לשם קידום תהליכי חשיבה מסדר גבוה. **שנתון שאנן**, כ"ו, 179-195.

בר-זווה, ב' ויוספסברג בן-יהושע, ל' (2023). **למידת מורים ממעשה ההוראה (חקר הפרקטיקה)**. מכון מופ"ת.

ליפשיץ, ח' (2020). **סוגים של שיתופי פעולה בין בתי ספר: מסגרת מושגית, מערך מניעים ותובנות**. יוזמה, המרכז לידע ולמחקר בחינוך.

ציבולסקי, ד' ועוז, ע' (2019). טובים השניים מן האחד: חוויות ועמדות של פרחי הוראה במדעים בעקבות התנסותם בהובלת למידה מבוססת פרויקטים בבית ספר יסודי. **רב גוונים: מחקר ושיח**, 17, 48-74.

רן, ע' ויוספסברג בן-יהושע, ל' (2020). **קוהרנטיות בתוכניות להכשרת מורים: מודלים נבחרים**. מכון מופ"ת.

Bedir, H. (2019) Pre-service ELT teachers' beliefs and perceptions on the 21st century learning and innovation skills (4Cs). *Journal of Language and Linguistic Studies*, 15(1), 231-246. <https://doi.org/10.17263/jlls.547718>

Biggs, E. E., Gilson, C. B. & Carter, E. W. (2019). "Developing That Balance": Preparing and supporting special education teachers to work with paraprofessionals. *Teacher Education and Special Education*, 42(2) 117 –131. <https://doi.org/10.1177/0888406418765611>

Shakenova, L. (2017). The theoretical framework of teacher collaboration. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 20(2), 34-48. <https://doi.org/10.5782/2223-2621.2017.20.2.34>

Tallman, T. O. (2019). How middle grades teachers experience a collaborative culture: An interpretative phenomenological analysis. *Research in Middle Level Education*, 42 (8), 1- 19. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19404476.2019.1668103>

Vangrieken, K., Dochy, F., Raes, E. & Kyndt, E. (2015). Teacher collaboration: A systematic review. *Educational Research Review*, 15, 17-40. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.04.002>

Vesisenaho, M., Lakkala, M., Manu, M., Pöysä-Tarhonen, J., Kallunki, V., Kyllönen, M., Toom, A., Peltonen, M. & Häkkinen, P. (2023). Pre-and in-service teachers' teamwork behaviour in integrated teacher training. *Journal of Teacher Education and Educators*, 12 (1), 95-121.

Wullschleger, A., Vörös, A., Rechsteiner, B., Rickenbacher, A. & Maag Merki, K. (2023). Improving teaching, teamwork, and school organization: Collaboration networks in school teams. *Teaching and Teacher Education*, 121. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2022.103909>